

nr 84
TIJDSCHRIFT voor HEEMKUNDE
FOLKLORE en OUDHEIDKUNDE

Museum 't Nieuwhuys Hoegaarden

ALPAIDIS

DRIEMAANDELIJKS 3 /86

84

DHR. GUILLUY A
NERMSTRAAT 35
3320 HOEGAARDEN

VERANTWOORDELIJKE UITGEVER
H. VAN NERUM
MAQUISSTR. 44 1190 BRUSSEL

22e Jaargang

aflevering 3
nummer 84

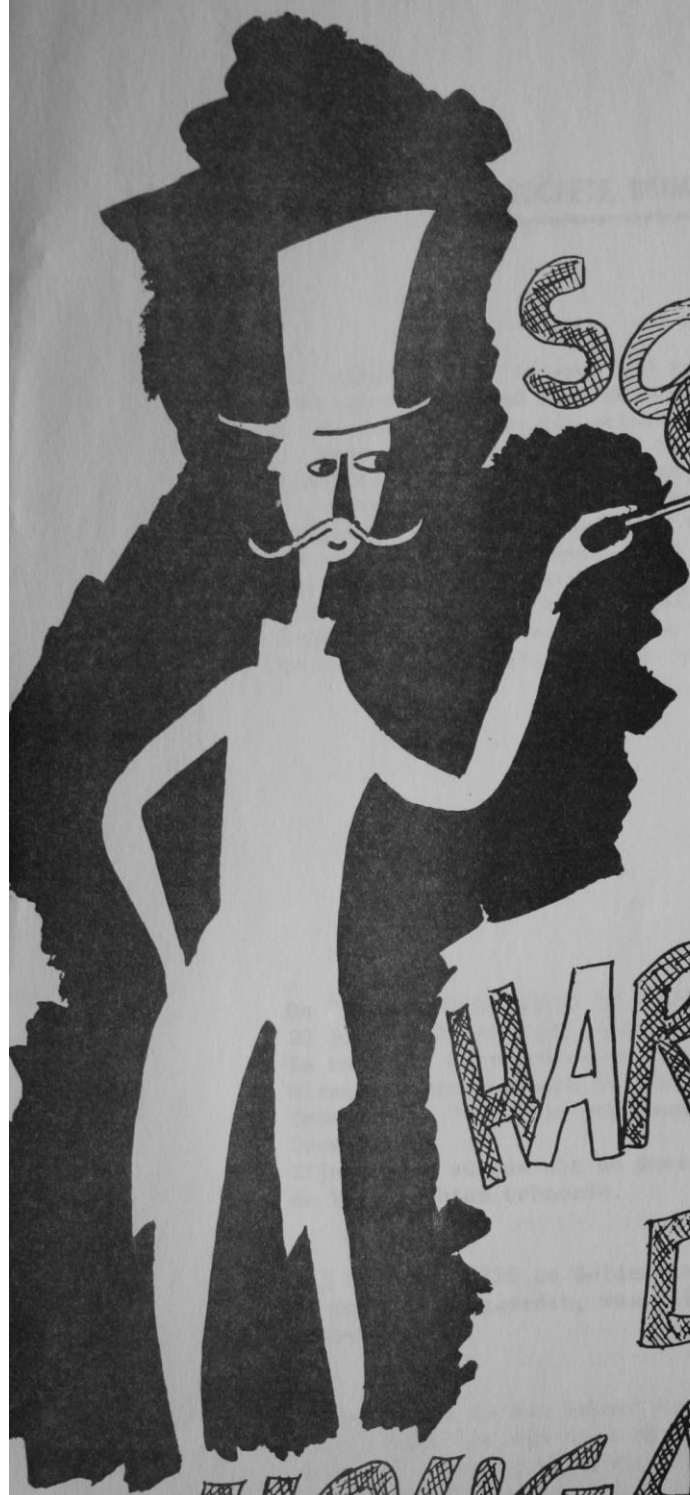
1986

alpaidis

inhoud:

- 1828 Société d' Harmonie de Hougaerde
- Hulde aan Camille Delmotte
- Schrikbewind te Hoegaarden
- Oude Testamenten
- Kultuurkrant

1828

SOCIÉTÉ
D'
HARMONIE
DE
HOUGAERDE

SOCIETE D'HARMONIE DE HOUGAERDE

In "ALPAIDIS" nr. 19 van 1970 verscheen een artikel over de Harmonie van Hoegaarden, genaamd "Les Mêlomanes de la Grande Ghète". In de inleiding van dit artikel is er sprake van de vroegere dorpsfanfare en meer bepaald van deze van St. Cecilia, die in 1828 werd opgericht. Hieromtrent werd vermeld dat zij reeds rond 1831 zou zijn verdwenen. Wij waren deze mening toegedaan, omdat zij tijdens de moeilijke jaren der Belgische omwenteling van 1830 tot 1831, praktisch niet meer actief was en ook omdat er toen geen enkel geschreven dokoment of bewijs voorhanden was, om haar voortbestaan en het tegenovergestelde te beweren. Heden hebben wij in het archief van de familie Dumont, echter de nodige inlichtingen gevonden, om deze vroegere veronderstelling te weerleggen en een afzonderlijke bijdrage te leveren aan deze muziekmaatschappij.

x

x

x

De "SOCIETE D'HARMONIE DE HOUGAERDE" met name St. Cecilia werd op 20 juli 1828 gesticht, onder het Burgemeesterschap van De Zangré. Ze telde 21 uitvoerders en 32 ereleden, en stond onder leiding van de Directeur Henri Joseph Paillet, geboren te Piétrebais op de hoeve Crécourt in 1802, als zoon van Hubert Joseph Paillet en Marie Anne Sweerts. Zijn moeder stamde uit de Sweertsen van Hoegaarden, zodat Paillet tot de V-geslachten behoorde.

Hij huwde in 1825 te Geldenaken met Euphrasie Viré en vestigde zich als brouwer te Hoegaarden, waar hij in 1829 tot gemeenteraadslid werd verkozen.

Zij oefenden in hun lokaal van 't Cleyn Paradis (in de Pastorijstraat), maar kregen het aan de stok met de eigenaar Hubert Collart (Knor genaamd), zodat zij zeer vroeg zonder lokaal stonden. Bovendien belemmerden de gebeurtenissen van de jaren 1830/31 aanzienlijk hun bedrijvigheid, zodat zij praktisch een non-activiteitsperiode doormaakten. Hierin kwam echter verbetering in 1834, toen Burgemeester Jean Bapt. Dumont, hen de grote zaal van het nieuwe gemeentehuis aanbood, waar zij konden oefenen en ook opvoeringen geven.

In 1839 telde St. Cecilia nog steeds 21 uitvoerende leden, doch slechts 25 ereleden, ingevolge de politieke gevolgen van de Belgische Onafhankelijkheid.

De muziekmeester Renier Debroeck gaf twee repetities per week, buiten de gewone muzieklessen die allen in de grote zaal van 't gemeentehuis door gingen.

Daar richtten zij ook bals en concerten in, wjl bij deze gelegenheden in de kelders bier werd verkocht, waarvoor zij drie plaatsen dienden te huren.

Zij kenden grote financiële moeilijkheden, want tot 1841 hadden de Directeur en de penningmeester reeds 600 fr. uit hun eigen zak moeten voorschieten.

Slechts tweemaal kregen zij een toelage van de Provincie, de eerste maal 150 fr. in 1839 en de tweede maal in 1841, 100 fr.

Elke uitvoerder bekostigde zijn eigen instrument en betaalde een jaarlijkse bijdrage van 100 fr., wjl de ereleden 200 fr. betaalden.

Alleen de lijst der uitvoerende leden van 1841 is ons bekend, evenals de instrumenten die zij bespeelden :

- Henri Joseph Paillet de Crécourt, brouwer, kleine fluit
- Renier Debroeck, muziekmeester, kleine klarinet
- Henri Van Autgaerden, landbouwer, klarinet
- Jean Guilluy, muzikant, klarinet
- Jean Piera, uurwerkmaker, klarinet
- Louis Toletti, glazenmaker, klarinet
- Jean Bapt. Smeyers, landbouwer, klarinet
- Emile Dotremont, zonder beroep, klarinet
- Joseph Taverniers, dagloner, klarinet
- Philippe Van Ongelegen, zonder beroep, klarinet
- Hubert Otton Evrard, leerlooier, hoorn
- Joseph Dumont, brouwerszoon, hoorn
- François Lodewyckx, gemeentesecretaris, hoorn
- Jean Schoemans, wever, hoorn
- Henri Dotremont, beenhouwer, fluit 3e toon
- Henri Gasia, wever, slanghoorn
- Pierre Debroeck, onderwijzer, schuiftrompet (trombone)
- François Meunier, klompenmaker, schuiftrompet
- Henri Ausloos, schoenmaker, ophicleide
- Eugene Dewaelheyne, herbergier, ophicleide
- Jacques Debroeck, zonder beroep, grote trom (grosse-caisse).

De harmonie St. Cecilia maakte grote vorderingen en was de goede weg opgegaan, tot wanneer de politieke worm begon te knagen en alles in stukken brak.

In 1848 bij het opkomen van het liberalisme, werd hun directeur Henri Joseph Paillet, door deze partij bewerkt en tot gemeenteraadslid verkozen.

Het volgende jaar werd hij reeds verkozen tot burgemeester.

Dat was het begin van het einde.

Sommige katholieke uitvoerders verweten hem, zich met de politiek in te laten, ofschoon hij hun bij hoog en laag verklaarde, dat de politiek niets te maken had met de muziek.

In 1853 diende hij echter zijn ontslag in als Burgemeester, maar bleef als raadslid zetelen.

Verschillende leden van Sint Cecilia werden afvallig en stilaan brokkelde de harmonie af.

Toen hij in 1854 Hoegaarden verliet om zich te Geldenaken te gaan vestigen, was het zo ver dat er niemand gevonden werd om hem als Directeur te vervangen.

Het gevolg was dat de "SOCIETE D'HARMONIE DE HOUGAERDE" ontbonden werd.

Men zou tot 1860/61 moeten wachten alvorens een nieuwe muziekmaatschappij de "Mélomanes de la Grande Ghète" geboren werd.

Maar ook deze kwam in 1873 tot een splitsing, de liberale fractie die de vroegere naam behield, later vertaald in "Melomanen van de Grote Gete" en de katholieke fractie die uitgroeide tot "De Vrije Muziekliefhebbers".

HULDE AAN

" Camille DELMOTTE "

Vijftig jaar geleden werd Camille Delmotte als solist opgenomen bij het omroep-kamerorkest van het NIR (nu BRT).

Deze gelegenheid willen wij niet laten voorbij gaan, zonder deze Hoegaardse toonzetter en orkestleider wat nader te belichten en hem langs deze weg also hulde te brengen.

Camille Delmotte werd te Hoegaarden geboren op 21 juni 1908 en was zeer muzikaal aangelegd.

Gedurende een drietaal jaren was hij ook leerling van de grote Hoegaardse muziekmeester Louis Gasia, die later de muziekkapel van de Belgische Zeemacht stichtte en leidde. (zie "ALPAIDIS" nr. 58).

Nopens Delmotte putten wij uit de Algemene Muziek-Encyclopedie (Gent) het volgende :

Hij was contrabassist en componist en studeerde aan de Koninklijke Conservatoria te Gent en Brussel.

Verder ging hij ook te leer bij Paul Gilson (harmonie) en Theo Dejoncker (compositie).

Delmotte was lid van het symfonisch orkest van Brussel (1929-1933), eerste contrabassolo in het orkest van Radio Luxembourg en sinds 1936 solist van het omroep-orkest van het NIR.

Hij maakte ook deel uit van de kamermuziek-ensembles "Musica Viva", "Musica Antiqua" en het "Vlaams Kamerorkest".

Zijn eerste composities vertoonden beïnvloeding van de laat-romantiek (Reger en Mahler) en bleven nadien niet onverschillig tegenover de grote moderne stromingen (Schönberg, Berg, Hindemith).

Dit alles mondde uit in een zeer persoonlijke stijl, waarin polytonaliteit en polyrhythmiek niets afdoen aan een waar kunstgevoel.

Hij componeerde onder meer twee symfonieën, vier symfoniettas voor kamerorkest, concerto's voor viool en altviool, twee strijkkwartetten, een orkest voor strijkkwintet, klarinet, baspijp en hoorn, pianowerken en enkele liederen.

Hoegaarden mag fier zijn, zulke mannen te hebben voortgebracht.

SCHRIKBEVIND

TE

HOEGAARDEN

VERVOLG

32. DE SPOTVOGEL "PIERLALA"

=====

Tijdens de ganse sansculottentijd, maar bijzonderlijk gedurende de angstige dagen van de Boerenkrijg en ook later, toen onze jongens op vreemde slagvelden vochten, was de oude spotvogel "Pierlala", een onzichtbaar en legendarisch figuur uit het bijgeloof en de volkskunde, de vriend van allen die het tegen de Fransen had opgenomen.

Hij kon zowat vergeleken worden met de geest van de sprekende tafel, die in de verbeelding van de mensen, op gestelde vragen antwoordde, of ook nog met de Engelse "spitit", gekend onder de naam van "Skiboo" (door de G.I. 's Kilroy geheten) die tijdens de laatste oorlog, overal ongezien opdook, alles wist en alles zag.

De mensen verstoken van alle nieuwsberichten, hechtten er heimelijk een zeker troostend geloof aan en riepen in 't geniep "Pierlala" op. In samenspraak met zijn geest, vroegen zij wat nieuws over een voortvluchtige broeder, een vader die in gevangenschap verkeerde, of een zoon die misschien op een ver slagveld te sterven lag. Zij wilden weten hoe het de Fransen verliep, als er aanhoudingen op til waren, nieuwe decreten of verse wetten in 't verschiep waren, enzomeer.

Enkele mensen kwamen bijeen en grendelden vensters en deuren af, alvorens Pierlala op te roepen, gewoonlijk met de woorden :

" Kom Pierlala, wek uit uw slaap,
en houdt ons toch niet voor de aap.
Zeg ons wat ge weet,
al is 't slecht en wreed,
we zitten hier bij mekaar,
en houden ons voor U klaar. "

Dan bleef het een wijl muisstil in de plaats, tot wanneer een stem opsteeg, uit een letterzieke slaap en geestelijk ongevoelig. Het was de geest van Pierlala die sprak.

" Hier is Pierlala sa sa,
zeg me wat ge weten wilt,
maar blijf allen kalm en stil,
en luister goed naar mijn raad,
doch maak hiervan weinig praat. "

Daarop werden enkele vragen gesteld, waarop de geest van Pierlala antwoord gaf, tot wanneer hij de samenspraak besloot :

" Genoeg, het is gedaan,
Brave mensen altemaal,
tot op 'n andere tijd,
en leef in eerbaarheid,
zo zegt U Pierlala, sa sa. "

Nopens de Hoegaardse Pierlala is weinig bekend, alleen dat hij hier zoals elders opgeroepen werd om wat nieuws te brengen. In de kelder van 't Nieuwhuys werd ter herinnering aan dit bijgeloof uit de Revolutietijd, in de scheidingsdeur bij de waterput en de doopvontsteen, het oog van Pierlala aangebracht. Door dit oog kan men het voormalig "cachot" zien, waar aangehouden en hebben vastgezeten, alvorens naar Tienen, Leuven of Brussel te worden gebracht. Ook bleef in het archief der Geslachten (Conspiratiebundel), een schets van Pierlala bewaard.

Maar buiten de spotvogel Pierlala, werden er ook spotliederen en spotschriften tegen de Fransen en hun knechten uitgegeven, alsook spottekeningen (meestal karikaturen van Municipalen).

Hieronder vindt U een liedje van Pierlala, dat te Gent is uitgegeven, maar in alle streken gezongen werd, door het toepasselijk te maken op hun eigen Municipale agenten, mits lichte afwijkingen.

Den Franschman, als hy kwam in de stad,
Ons veel beloften dee;
Hy seyd, dat men de *vryheyd* hadd',
Bragt ons *gelykheyd* mee;
Maer het was al bedriegery.
Wy syn in wreede slaverny.
Ik sugt! seyd Pierlala sa sa;
Ik sugt! seyd Pierlala.

Waerin bestaet ons liberteyt?
Parbleu, ik niet en vat.
Geen borger, die daer niet door leydt.
Soo buyten als in stad.
Neiringen, kloosters zyn te niet;
Den ambagsman is in verdriet.
D'as vry! seyd Pierlala sa sa,
Da's vry! seyd Pierlala.

Ah! Borgers, men my lachen doet,
Als men ons noemt *souvreyn*;
Want een *souvreyn* gebieden moet,
En wy gebonden syn...
Maer 't is een Franche liberteyt,
Het is een nieuw egaliteyt...
't Is Fransch! seyd Pierlala sa sa,
't Is Fransch! seyd Pierlala.

Alwaer dat ik my keer of wend,
't Is overal *souvreyn*;
Ga ik op het stadhuis van Gent,
Souvreynen daer ook syn;
't Club ook *souvreyn* acten doet.
Segt, aen wie ik my *loude* moet?
'k Weet niet! seyd Pierlala sa sa,
'k Weet niet! seyd Pierlala.

Maer als ik wel myn oogen slaen,
Wie hier vergaedert syn,
Veel bankroutiers sie ik hier staen,
Als leeraers in den schyn;
Ander met roode mutsen op,
En den genever in den kop.
Da's kael! seyd Pierlala sa sa,
Da's kael! seyd Pierlala.

De thienden syn nu afgestelt,
Maer, landsman, wat profyt?
Den pagt een vierde meerder geld,
Soo dat gy er by lydt.
Boer, vóór dat ge een wet aenveert,
Siet eerst wel onder haren steert.
Heft op! seyd Pierlala sa sa,
Heft op! seyd Pierlala.

Maer wee, maer wee aen den auteur,
Het volk kent eens syn magt;
Getergt, het word van quaed humeur,
Den hongersnood geeft kragt.
'k Heb liever Pierlala te syn,
Als **M E N I E R E S** *souvereyn*.
Wee, wee! seyd Pierlala sa sa,
Wee, wee! seyd Pierlala (16).

Dergelijke liederen zullen er meer in omloop geweest zijn, want veel stedelijke en gemeentelijke mandatarissen van de nieuwe orde beklagen zich over spotliederen en spotschriften. Ook deze liederen tekenen de algemene toestand, de algemene atmosfeer van die jaren.

Besluit

Sinds het doopsel van Jean Baptist Van Nerum in 1782, was er te Hoegaarden al veel gebeurd. Eerst de revolutionaire troebelen van 1789 door Van Autgaerden uitgelokt, om zich zelf aan de macht te brengen, dan de opstand van zijn Patriotten die de oude Regentie wisten te ontronen en vervolgens de komst der Fransen in 1794, die volledige afschaffing van het Oud Regiem ten gevolge had.

De tweede periode werd gekenmerkt door de gevreesde Conventie en de hatelijke Directoire, die het Schrikbewind hadden ingeluid en niets anders dan plagerijen en onheil over het volk hadden gebracht. De goddeloze Jacobijnen hadden zich onder de Sans-culottentijd in hun ware gedaante getoond en alles ondergeschikt gemaakt aan de Republiek, hetgeen niets dan tweedracht, haat en nijd had veroorzaakt.

In 1796 was de Conspiratie tot stand gekomen, die met passieve middelen tot actieve daden moest overgaan, om zich tijdens de Besloten Tijd te kunnen weren tegen de Godsvervolging en zich niet mocht verbranden bij het uitbreken van de Boerenkrijg. Zeer geduldig moesten zij te werk gaan om het doel dat zij zich hadden gesteld, te kunnen verwezenlijken. En dat doel, was niets minder dan de herovering van de macht, eender onder welke vorm, eender onder welk bewind en eender door welke middelen.

Maar in 1799, toen alles verloren scheen en de ganse boel overal op stelten stond, viel Van Autgaerden, die te Hoegaarden het opperste gezag vertegenwoordigde, zonder het zelf te beseffen, in de greep en de macht van de Samenzwering, die haar werking volhardde en stilaan veld won.

Te Hoegaarden ging het hard om hard, maar als het er werkelijk op aan kwam, verraadden zij tot zelfs in de hogere kringen, hun aartsvijanden niet en bestopten desnoods hun zwakte, door grootse toespraken en nog grotere gebaren.

Blaffende honden uit eenzelfde nest, bijten elkaar immers nooit.
Of misschien stak er wat anders achter ?

V. ONDER HET CONSULAAT

=====

33. NAPOLEON VERSCHIJNT (9 november 1799)

=====

Op het ogenblik dat het gehate schrikbewind in al zijn hevigheid op het volk drukte en alle hoop verloren scheen, gebeurde plots zo iets als een wonder.

Generaal Napoleon Bonaparte (1) was ijlings uit Egypte teruggekeerd, omdat in Frankrijk een samenzwering broeide.

Hij landde op 9 oktober 1799 tussen Saint-Raphaël en Fréjus en trok naar Parijs, waar op 9 november de staatsgreep losbrak door Siéyès voorbereid. Napoleon was vastbesloten het Directoire ten val te brengen en verdreef met de macht "de Raad der 500".

Het zichzelf overtreffend Directoire, dat in 1794 de Conventie had opgevolgd, om de aangerichte chaos weer goed te maken na de bloedige Revolutie en de onthoofding van de Koning, was evenmin in zijn opzet geslaagd en had het land aan de rand van de afgrond gebracht.

Door de staatsgreep van 18 Brumaire An VIII, werd het Directoire op zijn beurt omver geworpen en vervangen door een "Consulaat" waarvan Bonaparte als "Eerste Consul" aan het hoofd werd gesteld en alle macht in handen kreeg.

Dan ging hij terug naar Italië, waaruit de Fransen ondertussen waren verjaagd en bracht de Oostenrijkers in 1800 bij Montebello en Marengo een verpletterende nederlaag toe. Het prestige van Frankrijk was gered.

Napoleon kwam opnieuw naar Parijs en begon het land in te richten. Door velen werd hij als "Liberateur" en "Sauveur" beschouwd, doch de verstokte republikeinen waren misnoegd, omdat zij de opperste steun van het Directoire verloren, want Napoleon eigende zich het benoemingsrecht toe van Prefecten, Commissarissen, Rechters en andere ambtenaren.

De al te dweepzuchtige kanton-commissarissen werden door meer bedaarde en gematigde mannen vervangen, zoals Pontécoulant die als nieuwe Prefect van het Dyle Departement werd benoemd.

Te Hoegaarden bleef Van Autgaerden echter als "Citoyen-Commissaire" aan het hoofd van zijn kanton, want hij had de laatste tijd veel meer tekens van bedaarheid getoond en op aanraden van Jacobus Van Nerum, zijn heethoofdigheid wat getemperd.

(1) Geboren te Ajaccio (Corsica) in 1769. Liep Militaire School te Brienne en Parijs van 1779 tot 1785. Benoemd tot 1ste Luitenant in 1785 en tot 2de Luitenant in 1792. Kort daarop Kapitein. In 1793 heroverde hij als Artillerie-Kommandant de havenstad Toulon op de opstandige Koningsgezinden, liet te Parijs in 1795 als Brigade Generaal het oproerige volk beschieten en herstelde hierdoor de orde. Verdreef in 1796 de Oostenrijkers uit Italië en veroverde in 1798 de stad Kaïro op de Engelsen.

Het Consulaat bracht inderdaad een merkelijke kentering en verzachting met zich en herstelde de orde in het geldwezen die de inschrijvers van de verplichte leningen bankroet hadden gemaakt.

Ook nieuwe rechtsbegrippen (Burgerlijk Rechtboek) werden ingesteld en moderne vrijheden toegekend, gebaseerd op de oude wetten en gebruiken, waaraan het volk zo verkleefd was. Later zouden ook het onderwijs en de welvaart worden bevorderd, openbare werken uitgevoerd en industrieën opgericht.

Napoleon won sympathie om reden dat hij "eenigen scheyn van daeden en menschlievendheid gaf", maar hij haalde de voormalige Jacobijnen en Sans-culotten op de nek, terwijl verschillende aanslagen op zijn leven werden beraamd.

En ook te Hoegaarden was er wat veranderd. De vroegere heersers waren, buiten een paar uitzonderingen, meteen veel schikkelijker geworden, niet meer zo bitsig en dweepzuchtig als voorheen. De vurige republikeinse toespraken en de vernederingen verdwenen. Was het uit angst voor een nieuwe oproerigheid of uit vrees voor het "Consulaat", dat wantrouwig stond tegenover de oude dienaars van het Directoire.

In elk geval had Van Autgaerden, zijn ontgoocheling over de Staatsgreep achter geen stoelen of banken gestoken en verklaarde op een zitting van de Municipale Raad "dat de schone tijd van het Sans-culottisme voorbij was en dat "un autre façon d'agir" moest worden toegepast, wilden zij zich aan de macht houden.

Maar de Conspiratie van haar kant paste ook een "autre façon" toe, doch met het doel de macht te heroveren en éveneens uit voorzorgsmaatregel, gezien Van Autgaerden iets over het bestaan van de Samenzweerders had vernomen en de geheime werking van de vrome Broederschappen scheen te doorzien.

Bovendien had de Boerenkrijg voldoende bewezen, dat de Fransen nog niet zo snel zouden verdreven zijn en dat van de Immigratie-Comités en de buitenlandse Coalitie weinig te verwachten viel.

Daarom besloten zij, om vanaf nu alles in het werk te stellen, om zich onder het Consulaat aan de macht te brengen, doch optredend met "agilité et persévérance" om niet te mislukken. Dat was voornamelijk het plan van Dr. Henri Van Nerum.

Zij werden gediend door de tijdsomstandigheden. Nooit werd er meer kaart gespeeld, gekegeld en andere volksspelen beoefend dan onder de Revolutie-tijd en daarvan zou de Conspiratie duchtig gebruik maken. De vijf Broederschappen die stilaan aan het verflauwen waren, werden zagezegd ontbonden en vervangen door drie gezelschappen voor volksvermaak en waarvoor de officiële toelating gevraagd en bekomen werd, maar onder de dekmantel van hun onschuldig volksvermaak schuilde de voortzetting van de samenzwering. Zo ontstonden in januari 1800 volgende verenigingen :

- 1- "De Waere Vrienden" in 't Nieuwhuys (Mairie), onder voorzitterschap van Dr. Henri Van Nerum, die zich vermaakten met kegelen en kaartspelen, doch heimelijk "la reprise du pouvoir" voorbereidden. Het was de omvorming van de St. Cornelius-Broederschap.

- 2- "Vermaek na Taek" in de Gense Capelle, voorgezeten door Jacques Dotremont uit de Cruysblock, die het paletwerpen (schijfwerpen) en kaartspel beoefenden, om hun hulp en onderstand aan Brigands, deserteurs en opgezochte priesters te bestoppen. "Vermaek na Taek" was de omgevormde St. Hubertus-Broederschap.
- 3- "De Lustige Luyden" in 't Cleyn Paradis, onder leiding van Jean François Vandermolen, die op een goed van Joseph Van Dormael (vroeger bezit van de St. Sebastiansgilde) het doelschieten als vermaak hadden gekozen en in hun lokaal van 't Cleyn Paradis, duchtig kaart speelden. Zij hadden als geheime opdracht "de algemeene Vigilantië" gekregen. Het waren grotendeels de oude samenzweerders uit de St. Henricus-Broederschap.

Nopens de voormalige St. Gorgonius- en St. Odwinus-Broederschappen is niets geweten, vermoedelijk sloten zij zich met één der drie nieuwe gezelschappen aan. Maar deze vermaakverenigingen stond ook open voor buitenstaanders, die niet tot de Samenzwering behoorden, doch zij maakten geen deel uit van het "Bestuer". En het was juist bij het kaartspel dat het bestuur zijn plannen besprak.

Zo telde het gezelschap der "Waere Vrienden" onder zijn leden de zoon van Notaris Van Outgaerden, wjl de Municipaal-Agent Berwouts tot de paletwerpers behoorden en Vrederechter Putzeys bij de "Lustige Luyden" aangesloten was.

Door de bekomen toelating ontsnapten zij aan het samenscholingsverbod en aan elke verdenking, want in hun rangen waren betrouwbare Municipalen.

Deze drie gezelschappen vormden de "Triniteyt" (voormalig Conspiratie-Huys) en stond onder een geheime Raad van Drie (Conseil de Trois), de oude staf van de Samenzwering, samengesteld uit Servais Coenegras, ex-Griffier Sweerts en ex-Kapucijn Sweerts, deze laatste ter vervanging van de nog steeds te Dion-le-Val schuilende Deken Sweerts. Zij vergaderden in het huis van ex-Kanunnik de Retenisse, die buiten elke verdenking stond, omdat hij zijn geldbon gewillig had aanvaard en gedwee het Kapittel had verlaten, terwijl hij zich nooit als voor- of tegenstander had laten kennen. Zijn gouvernante Elisabeth Tritsmans trad als "Messagère" (berichtdraagster) op.

Te Hoegaarden liep ondertussen veel uit de hand van de Municipalen, die ontmoedigd en verbitterd waren tegen de opkomst van het Consulaat.

Te Rommorsom hadden o.a. de inwoners bij Kerstmis de poort van hun kapel opengebroken om er te gaan bidden. Enkele Fransgezinden wilden dit verijdelen en het kwam tot een ernstig en bloedig gevecht, waar ijzeren staven, stokken en messen bij te pas kwamen.

Godfroid Delatinne uit Outgaerden (31 jaar) en Mivis Jean uit Hoegaarden (18 jaar) liepen tijdens het handgemeen dodelijke kwetsuren op, waaraan in januari 1800 zij overleden. Vrederechter Putzeys en Gezondheidsofficier Hermans deden de lijkschouwing. Het is echter niet geweten langs welke kant de slachtoffers stonden.

Op 21 januari 1800, rond het tijdstip der omvorming van de Conspiratie, greep in 't Nieuwhuys een woelige Raadszitting plaats. Vanhelmont, voorzitter van de Kantonale Raad en verknocht gebleven Jacobijn, ging lelijk te keer tegen de daders van Rommersom, die het aangedurfd hadden de kapelpoort te openen. Hij bracht een strenge klacht uit tegen de slechte inlevering van levensmiddelen en tegen de diefstallen, door de aangestelde beheerders gepleegd. In zijn brief aan de overheid van het Dyle Departement van 6 Pluviose VIII (26.1.1800) drukte hij zich als volgt uit :

"La bande, la horde, n'a pas versée aux magasins la moitié de ce qu'elle devait recevoir, les commissaires des vivres ont volé un septième de ce qui était dû, le reste de la valeur détournée à été payé en numéraire par les fermiers."

En tenslotte bekloeg hij zich dat er te Hoegaarden slechts 8 verdedigers van het Vaderland waren op een bevolking van 448 mannen (tegenover 479 vrouwen en 1.479 kinderen).

Van Autgaerden beloofde het nodige te doen, maar het bleef bij woorden. De afschaffing van het Directoire had hem geknakt, zijn ideaal ondermijnd en zijn Sans-culottenbloed geblust.

Het jonge Consulaat had in januari 1800 ook reeds sommige kerken terug geopend, waar beëdigde priesters waren, doch dat was niet het geval voor Hoegaarden, waar de poorten van de St. Gorgoniuskerk gesloten bleven.

Inzake Conscriptie had de wet van april 1799, na een jaar weinig resultaat opgeleverd, terwijl voor het jaar IX geen enkele en voor 1802 zich slechts vier conscripts aanmeldten.

Vele jongens die onder de oproeping vielen, onttrokken zich aan de bloedwet en gingen vanag april 1800 opnieuw in de bossen van het Hageland en Waals-Brabant schuilen, hetgeen een nieuw gevaar kon opleveren.

De loting bracht tal van moeilijkheden teweeg. Zij die een slecht nummer trokken en geld hadden zochten een plaatsvervanger, de andere doken onder. De plaatsvervangers (suppléants genaamd) ontvingen het bloedgeld en meldten zich aan, maar deserteerden uit hun eenheid.

Anderen moesten dan in hun plaats optrekken en zo ging het maar steeds verder.

Notaris Van Autgaerden, die het vereiste contingent moest leveren, wist geen raad meer en liet de dienstweigeraars opsporen. Zo meldde hij in augustus 1803 aan de overheid, de voortvluchtige conscripts Anselmus Elshaut en Louis Verbelen uit Nerm, die zich te Brussel verschuilden. Ook Jean Hendrickx wiens vader tot de Conspiratie had behoord, kon in zijn huis door de Gendarmen van Geldenaken aangehouden worden.

Maar Gerard Vandenbempt, liet hij vrijkomen, omdat zijn vader onlangs overleden was en hij als steun stond (1).

(1) Nopens de loting van een typisch Hoegaards geval van plantrekkerij - Zie "ALPAIDIS" nrs. 50 en 51.

Ten allen kante wemelde het van voortvluchtige dienstplichtigen, waaronder zich ook anderen hadden gemengd.

Te Hoegaarden was de Municipale Raad er wel in gelukt de vreemde leurdere en bedelaars te weren, maar zij wisten geen uitweg met de misdadige jeugd (la jeunesse délinquante), terwijl ook een dievenbende op de zolders het graan kwamen stelen en waartegen Van Autgaerden spionnen liet inzetten, om in hun rangen binnen te dringen en hun te ontmaskeren. Tussen deze dieven bevonden zich ongetwijfeld verdoken dienstweigeraars (réfractaires genoemd), die moesten stelen om in leven te blijven.

De mannen die rond 1800/1801 te Hoegaarden aan het hoofd van de gemeente stonden en met al deze moeilijkheden te kampen hadden, waren :

Notaris Van Autgaerden (Maire en Regent), Henri Lowet (Voorzitter van de Gemeenteraad sinds 1799 en lid van de Triniteyt), Henri Nijs, Arnold Adams, Georges Vanderstraeten, Jacques Beetens (gestorven in mei 1801 en vervangen door Ant. Le Brasseur, die tot de Triniteyt behoorde), François Berwouts, Guillaume Schoensetters, Notaris Jean Henri Lintermans (sinds 1799 in de Raad en lid van de Triniteyt), Jean Bapt. Dumont (gaf in november 1801 ontslag en vervangen door Jef Schoensetters), Jean Sweerts uit Rommersom (behorend tot de Triniteyt), Jean Henri Dewaelheyne uit 't Nieuwhuys en lokaalhouder van de "Ware Vrienden" (gaf in november 1801 eveneens zijn ontslag en werd vervangen door Dominique Gentil).

Verder had men nog de vrederechter Trudo Hubert Putzeys, diens broeder Jean Philippe die als gemeente-ontvanger fungeerde, feitelijk was hij Ontvanger der Directe Belastingen (ofschoon hij wegens geldafpersing een gevangenisstraf te Brussel en Leuven had uitgezeten), de gemeente-secretaris Jean Bapt. Van Autgaerden, de jonge, wijl Bartholomeus Stryckwant (die in 1797 eveneens een gevangenisstraf had uitgezeten, om niet bekende rede) veldwachter werd en Everaerts de landmeter van de gemeente.

Al deze "Citoyens" moesten nu voor God zweren, al wat in de raad gezegd werd geheim te houden.

Merk hier het woord "GOD" op, wat ten tijde van de Sans-culotten zeker het geval niet zou geweest zijn en nu sinds de instelling van het Concordaat wel toepasselijk was geworden.

Het is ook opvallend hoe Van Autgaerden zich in de lurven liet doen, want niet minder dan vijf personen uit de Samenzwering, maakten reeds deel uit van de Gemeenteraad.

VERVOLG

T. 173 TESTAMENT van Mayken Van Ex, weduwe van Paul Doutremont en van Jan Michot (15-6-1699) - Fondatie van een jaargetijde
=====

Haar huis en geleege op de "beke", tegenwoordig bewoond door Clara Taverniers zal naar haar neefje Jan Dotremont gaan, zoals het de laatste wil was van haar man Jan Michot. Een derde gelegen "boven Overlaersch bosch" maakt zij aan de kerkfabriek van Sint Lambrecht voor een jaarlijkse mis.

De resterende goederen gaan naar haar drie kinderen : Anna, Barbara en Jack Dotremont.

Getuigen : Peter Kornet en Peter Remoux.

Gemaakt te Houthem voor Pastoor J. Vanden Putte.

T. 174 TESTAMENT van Jan Schoenssetters (29-3-1700)
=====

Zijn zoon Peter krijgt "bij donatie inter vivos, zijn perdt om van nu af aen sijnen vrije wille daarmede te doen ende te gebruyken naer sijne beliefte".

Zijn vrouw Odilia Paenhuys krijgt een half bunder land gelegen op het Elst-veld reg. de straet van Nerm naer Elst en Berthel Groetaers ; eveneens krijgt ze "seker deel in het Wissenbleck" gelegen te Zétrud. Erfgenamen zijn al zijn kinderen.

Getuigen : Geert van Osmael, Hendrick Schoenssetters en Willem Mertens.

Gemaakt door Pastoor J. Vanden Putte.

T. 175 TESTAMENT van Agnes Berwouts (21-12-1700)

=====

Voor 200 missen krijgt haar neef Jacobus Fredrix van Binkom een land van 3 dagmalen gelegen onder Kuntich reg. Bailly, de straat van Houthem op Hoxem. Aan de vrouw van Jacobus schenkt zij hare "grouwen rock" en een half dozijn servietten.

Haar andere goederen naar haar neef Peeter Fredrix, maar de onroerende goederen mag hij niet verkopen. Daarvoor moet hij zorgen voor de uitvaart en de begrafenis, 200 missen bij de eerste gelegenheid en

"5 halsters coren in gebackten broode aen de armen van dese prochie uytdelen ten daghe van haer uytvaart, alsnoch 4 michen van 8 stuyvers uyt te rijcken aen de persoons haer gedesigneert". Hij moet ook 5 g. eens geven aan het kind van Bernaerts Mombaers waarvan zij "peet" is.

Getuigen : Peeter Jansens en Hendrick Finoulst.

Gemaakt te Houthem door Pastoor J. Vanden Putte.

T. 176 TESTAMENT van Mayken Scrijvers, weduwe van Willem Bietens (23-3-1701)

=====

Peeter hun zoon "sal voeren uyt hebben in hop pitsen ende het hop dat sij tegenwoordich is hebbende ten opsicht van sijn verschoten gelt gerembourseert van haar testatesse ende voerder noch 2 jaren sal genieten haer huys ende geleghe en hare andere erven huys, houdende nu hare dochter Anneken en het kint van Lijsbeth haer dochter saliger". Maar hij moet de jaarlijkse rente betalen op hetzelfde goed.

Anneken krijgt een koe en een rund. Ook Peeter krijgt een koe.

Anneken krijgt een bed en bolster, haar kinderen hemden.

Erfgenamen zijn al haar kinderen.

Getuigen : Francis Van Simphoven en Jan Baptist Van Spinagen.

Gemaakt door Pastoor J. Vanden Putte.

T. 177 AKTE van aankoop van een stuk goed, gelegen boven "den Louraert" (Gelaten voor een jaargetijde aan de E.H. J. Vanden Putte) (22-2-1702)

=====

Jan Finoelst "bekent den heere in handen opgedraegen te hebben seker plexken landts gelegen boven den Louraert reg. Stevens (schepenen) Matheus Van Arent ende Eerw. Heere Deken van Hoegarden ende dat ten prouffeytte, oirboir ende behoefte van voors. Eerw. Heere Joan. Vanden Putte ... Voor en omme de somme van sessentwintigh guldens eens. Gemaakt door de schepenen Mr. Jan de Molin en F.J. Stevens en onderkend door Ant. Sweerts.

T. 178 TESTAMENT van Lambert Cluckers en Marie Steveniers (16-6-1702)

=====

Zij noemen mekaar hun erfgenaam in al hun goederen.

Getuigen : Peeter Reloux en Matthijs Van Brussel.

Gemaakt in hun huis te Hoegaarden door Pastoor J. Vanden Putte.

T. 179 ONTBREEKT

=====

Bijvoegsel van Alpaïdis nr. 84

Taveerne 't Nieuwhuys

Sinds maandag 21 juli 1986 is er in 't Nieuwhuys-museum te Hoegaarden een nieuwe kastelein namelijk Chantal Marcelis, bijgestaan door Patrick Smeyers.

Ze zullen de taak van Bea en Theo voortzetten en also medewerken aan de kulturele funktie van het museum te Hoegaarden en er buiten.

De vrienden van 't Nieuwhuys wenssen aan Chantal en Patrick veel sukses. Wij nodigen U dan ook uit even in de taveerne binnen te wippen, om kennis te maken met onze sympatieke uitbaters.

Het Nieuwhuys-museum is alle dagen open vanaf 10 uur.

Woensdag gesloten.
